Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

26 ноември 2015 година*

„Преюдициално запитване — Конкуренция — Член 101, параграф 1 ДФЕС — Прилагане на аналогична национална правна уредба — Компетентност на Съда — Понятие за договор „който има за цел ограничаването на конкуренцията“ — Договори за наем на стопански обекти — Търговски центрове — Право на ключовия наемател да се противопостави на отдаването под наем на търговски площи от наемодателя на трети лица“

По дело C-345/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Augstākā tiesa (Върховен съд, Латвия) с акт от 11 юли 2014 г., постъпил в Съда на 17 юли 2014 г., в рамките на производство по дело

SIA „Maxima Latvija“

срещу

Konkurences padome,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: L. Bay Larsen, председател на трети състав, изпълняващ функцията на председател на четвърти състав, J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal и K. Jürimäe (докладчик), съдии,

генерален адвокат: M. Wathelet,

секретар: M. Aleksejev, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 25 юни 2015 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за SIA „Maxima Latvija“, от M. Gailis и L. Mervina, advokāti, както и от A. Šteinmanis,

— за латвийското правителство, от I. Kalniņš и J. Treijs-Gigulis, в качеството на представители,

— за австрийското правителство, от G. Eberhard, в качеството на представител,

— за полското правителство, от B. Majczyna, в качеството на представител,

* Език на производството: латвийски.

— за Европейската комисия, от N. Khan, F. Ronkes Agerbeek и I. Rubene, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 101, параграф 1 ДФЕС.

2 Запитването е отправено в рамките на спор между SIA „Maxima Latvija“ (наричано по-нататък „Maxima Latvija“) и Konkurences padome (Съвет за защита на конкуренцията) във връзка с глоба, наложена от последния на Maxima Latvija, затова че е сключило с търговски центрове поредица от съдържащи клаузи с антиконкурентна цел договори за отдаване под наем на стопански обекти.

Правна уредба

3 Съгласно член 11, параграф 1 от Закона за конкуренцията (Konkurences likums):

„Забраняват се и се считат за нищожни, считано от момента на тяхното сключване, споразумения между участници на пазара, които имат за цел или резултат предотвратяване, ограничаване или нарушаване на конкуренцията на територията на Латвия, като споразумения, отнасящи се до:

[…]

7) действия (или бездействия), в резултат на които определен участник на пазара е принуден да напусне конкретен пазар или се създават пречки за навлизане на потенциален участник на конкретен пазар“.

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

4 Maxima Latvija развива дейност в сектора на търговията на дребно предимно с хранителни стоки и управлява големи магазини. Дружеството сключва с търговски центрове в Латвия поредица от договори за наем на търговски площи в тези центрове.

5 След анализ на 119 от тези договори Съветът за защита на конкуренцията установява, че 12 от тях съдържат клауза, предоставяща на Maxima Latvija, в качеството му на „ключов наемател“, правото да дава съгласие за отдаването под наем на ненаетите от него търговски площи от наемодателя на трети лица. От акта за преюдициално запитване следва, че ключовият наемател е големият магазин, предлагащ стоки за ежедневна употреба и обикновено заемащ най-голямата или основна част от площта на търговския център.

6 Съветът за защита на конкуренцията решава, че договорите за отдаване под наем на стопански обекти, съдържащи разглежданата в главното производство клауза, нарушават член 11, параграф 1, точка 7 от Закона за конкуренцията, като приема, че тези договори представляват вертикални споразумения, които имат за цел предотвратяване, ограничаване или нарушаване на

конкуренцията, и не е необходимо да се доказва, че те на практика затрудняват достъпа на конкретни участници до пазара. Поради това Съветът за защита на конкуренцията налага на Maxima Latvija глоба в размер на 25 000 LVL [латвийски лата] (около 35 770 EUR).

7 Maxima Latvija обжалва това решение пред Administratīvā apgabaltiesa (областен административен съд), който отхвърля жалбата с решение от 28 юни 2013 г. Този съд приема, че като се има предвид пазарната мощ на Maxima Latvija на пазара за търговия на дребно, целта на разглежданите споразумения е създаването на пречки за конкуренцията, поради което не е необходимо да се доказва евентуалният им резултат за конкуренцията.

8 Maxima Latvija подава касационна жалба срещу това решение пред запитващата юрисдикция. То по същество изтъква, че Administratīvā apgabalties (областен административен съд) неправилно е потвърдил извода на Съвета за защита на конкуренцията, че разглежданите в главното производство споразумения имат за цел ограничаване на конкуренцията.

9 Запитващата юрисдикция отбелязва, първо, че между страните в главното производство е безспорно, че посочените споразумения не могат да засегнат търговията между държавите членки. Въпреки това тя счита, че текстът на член 11, параграф 1 от Закона за конкуренцията е по същество аналогичен с този на член 101, параграф 1 ДФЕС и този закон трябва да бъде прилаган в съответствие с изискванията на правото на Съюза. Освен това посочената юрисдикция подчертава, че е налице очевиден интерес от еднакво тълкуване на разпоредбите или понятията, заимствани от правото на Съюза. Второ, запитващата юрисдикция установява, че практиката на Съда във връзка с член 101, параграф 1 ДФЕС не позволява да се определи със сигурност дали споразумения като тези по главното производство могат да бъдат квалифицирани като имащи за цел ограничаването на конкуренцията по смисъла на тази разпоредба.

10 При тези обстоятелства Augstākā tiesa (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Може ли разглежданото по делото споразумение, сключено между наемодател на търговски обекти и търговец на дребно (ключов наемател) и ограничаващо правото на наемодателя да решава сам, без съгласието на този ключов наемател дали да отдава под наем на потенциални конкуренти на последния други търговски обекти, да се счита за споразумение между предприятия, което има за цел предотвратяването, ограничаването или нарушаването на конкуренцията по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС?

2) Следва ли при преценката на съответствието на това споразумение с установеното в член 101, параграф 1 ДФЕС да се извърши анализ на структурата на пазара и ако да — какво трябва да обхване анализът?

3) Представляват ли пазарната мощ на страните по разглежданото по делото споразумение и нейното потенциално увеличаване обстоятелства, които задължително трябва да се вземат предвид при преценка на съответствието на това споразумение с установеното в член 101, параграф 1 ДФЕС?

4) Ако, за да се установи какво е естеството на споразумението и дали е осъществен фактическият състав на забраненото споразумение, е необходимо да се прецени дали е налице вероятност то да засегне пазара, може ли тази вероятност за засягане на пазара да е достатъчна, за да се приеме също така, че споразумението отговаря на понятието за забранено споразумение, без да се преценява дали действително е настъпил неблагоприятен резултат?“.

По преюдициалните въпроси

Предварителни бележки

11 Следва да се прецени дали отговорът на поставените въпроси е от компетентността на Съда. Всъщност в акта за преюдициално запитване Augstākā tiesa (Върховен съд) отбелязва, че разглежданите в главното производство споразумения се отнасят до чисто вътрешно положение и не се отразяват на търговията между държавите членки. Следователно член 101 ДФЕС не би следвало да се прилага за спора в главното производство.

12 В това отношение Съдът многократно е приемал, че е компетентен да се произнася по преюдициални запитвания относно разпоредби на правото на Съюза в случаи, в които фактите по главното производство не попадат пряко в приложното поле на правото на Съюза, стига въпросните разпоредби да са станали приложими по силата на националното право, в което възприетото при чисто вътрешни положения е в съответствие с възприетото в правото на Съюза. Всъщност съгласно постоянната практика на Съда, за да се избегнат последващи различия в тълкуването, в подобни случаи е налице несъмнен интерес на Европейския съюз от еднакво тълкуване на заимстваните от правото на Съюза разпоредби или понятия, независимо от изискванията за прилагането им (вж. по-специално решения Allianz Hungária Biztosító и др., C-32/11, EU:C:2013:160, т. 20 и FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, т. 18).

13 Според запитващата юрисдикция случаят с член 11, параграф 1 от Закона за конкуренцията е такъв, тъй като тази разпоредба по същество възпроизвежда член 101, параграф 1 ДФЕС.

14 При тези обстоятелства следва да се приеме, че Съдът е компетентен да отговори на поставените въпроси.

По първия въпрос

15 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 101, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че обстоятелството, че договор за наем на стопански обект, представляващ голям магазин в търговски център, съдържа клауза, която дава на наемателя право да се противопоставя на отдаването под наем от наемодателя на търговски площи в същия търговски център на други наематели, само по себе си означава, че този договор има за цел ограничаването на конкуренцията по смисъла на тази разпоредба.

16 Следва да се напомни, че за да попада в обхвата на забраната, съдържаща се в член 101, параграф 1 ДФЕС, споразумението трябва да има „за своя цел или резултат“ предотвратяването, ограничаването или нарушаването на конкуренцията в рамките на вътрешния пазар. Според постоянната практика на Съда, установена още с решение LTM (56/65, EU:C:1966:38), поради алтернативния характер на това условие, означен със съюза „или“, на първо място е необходимо да се разгледа самата цел на споразумението, като се има предвид икономическият контекст, в който то трябва да се прилага (вж. по-специално решения Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, C-439/09, EU:C:2011:649, т. 34 и цитираната съдебна практика и Allianz Hungária Biztosító и др., C-32/11, EU:C:2013:160, т. 33).

17 Така, когато антиконкурентната цел на дадено споразумение е установена, не е необходимо да се разглежда неговият резултат за конкуренцията. В случай обаче че от анализа на съдържанието на споразумението не се установява достатъчна степен на вредност по отношение на конкуренцията, следва да се разгледа неговият резултат и за да бъде забранено, е необходимо да са налице обстоятелствата, сочещи, че конкуренцията всъщност е била в значителна степен

предотвратена, ограничена или нарушена (вж. по-специално решения Allianz Hungária Biztosító и др., C-32/11, EU:C:2013:160, т. 34; CB/Комисия, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, т. 52, както и Dole Food и Dole Fresh Fruit Europe/Комисия, C-286/13 P, EU:C:2015:184, т. 116).

18 Що се отнася до понятието за ограничаване на конкуренцията „с оглед на целта“, то трябва да се тълкува стеснително и е приложимо само към някои видове съгласувания между предприятия, отличаващи се с вредност по отношение на конкуренцията, достатъчна, за да се приеме, че не е необходимо да се преценяват техните резултати (вж. в този смисъл решение CB/Комисия, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, т. 58). В основата на тази съдебна практика е обстоятелството, че определени форми на съгласуване между предприятията могат по самото си естество да се разглеждат като увреждащи ефективността на нормалната конкуренция (решение CB/Комисия, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, т. 50, както и цитираната съдебна практика).

19 В това отношение е безспорно, че е възможно някои действия на тайно договаряне, като тези, които водят до хоризонтално фиксиране на цените от картелите, да се разглеждат като действия, които по самото си естество могат да имат отрицателни последици по-специално по отношение на цената, количеството или качеството на стоките и услугите, така че да може да се приеме, че за целите на прилагането на член 101, параграф 1 ДФЕС не е необходимо да се доказват техните конкретни последици за пазара (вж. в този смисъл по-специално решение Clair, 123/83, EU:C:1985:33, т. 22). Всъщност опитът показва, че подобни действия водят до намаляване на производството и увеличаване на цените, при което се стига до лошо разпределяне на ресурсите в ущърб по-специално на потребителите (решение CB/Комисия, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, т. 51).

20 Като се има предвид току-що припомнената съдебна практика, основният правен критерий, за да се определи дали дадено споразумение ограничава по подобен начин конкуренцията „с оглед на целта“ си, е констатацията, че такова споразумение е само по себе си достатъчно вредно за конкуренцията, така че не е необходимо да се установява какъв е неговият резултат (вж. в този смисъл решение CB/Комисия, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, т. 57).

21 В случая от представената на Съда преписка следва, че Maxima Latvija не е конкурент на търговските центрове, с които е сключило разглежданите в главното производство договори. Макар Съдът вече да е приел, че такова обстоятелство изобщо не изключва възможността дадено споразумение „с оглед на целта“ си да представлява ограничение на конкуренцията (вж. в този смисъл решение Allianz Hungária Biztosító и др., C-32/11, EU:C:2013:160, т. 43, както и цитираната съдебна практика), следва все пак да се установи, че разглежданите в главното производство споразумения не са сред тези, за които е безспорно, че по самото си естество могат да се считат за увреждащи ефективността на конкуренцията.

22 Дори разглежданата в главното производство клауза потенциално да може да ограничи достъпа на конкурентите на Maxima Latvija до определени търговски центрове, в които това дружество управлява големи магазини, това обстоятелство, ако бъде установено, не налага като очевиден извода, че договорите, съдържащи тази клауза, поради самото ѝ естество предотвратяват, ограничават или нарушават конкуренцията на съответния пазар, а именно местния пазар за търговия на дребно с хранителни стоки.

23 Всъщност, като се има предвид икономическият контекст, в който трябва да се прилагат споразумения като разглежданите в главното производство, анализът на съдържанието на тези споразумения не би позволил, като се имат предвид предоставените от запитващата юрисдикция сведения, да се установи очевидно вредност по отношение на конкуренцията в степен, достатъчна, за да се приеме, че тези споразумения ограничават конкуренцията с оглед на целта по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС.

24 Предвид всички изложени по-горе съображения на първия въпрос трябва да се отговори, че член 101, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че обстоятелството, че договор за наем на стопански обект, представляващ голям магазин в търговски център, съдържа клауза, която дава на наемателя право да се противопоставя на отдаването под наем от наемодателя на търговски площи в същия търговски център на други наематели, само по себе си не означава, че този договор има за цел ограничаването на конкуренцията по смисъла на тази разпоредба.

По въпроси от втори до четвърти

25 Със своите въпроси от втори до четвърти, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи при какви условия договори за наем на стопански обекти като договорите, разглеждани в главното производство, могат да се считат за споразумения, които имат „за резултат“ предотвратяването, ограничаването или нарушаването на конкуренцията по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС.

26 В това отношение Съдът е приел, че за да се прецени резултатът от дадено споразумение по отношение на конкуренцията, е необходимо да се отчете неговият икономически и правен контекст, в който то може заедно с други споразумения да допринася за настъпването на кумулативен ефект по отношение на конкуренцията (решение Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, т. 14 и цитираната съдебна практика, както и определение Unilever Bestfoods/Комисия, C-552/03 P, EU:C:2006:607, т. 84).

27 В случая преценката на отражението на разглежданите в главното производство договори върху конкуренцията предполага, на първо място, да се вземат предвид всички фактори, от които зависи достъпът до съответния пазар, за да се установи дали в районите, обслужвани от търговските центрове, за които се отнасят договорите, съществуват реални и конкретни възможности за установяването на конкурент, по-специално чрез заемане на търговски площи в други търговски центрове в тези райони или други търговски площи извън търговските центрове. За целта трябва да се вземе предвид дали в съответните обслужвани райони има свободни и достъпни търговски площи, както и дали съществуват икономически, административни или подзаконови пречки за навлизането на нови конкуренти в тези райони (вж. по аналогия решение Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, т. 20 и 21).

28 На второ място, трябва да се преценят условията, при които се осъществява конкуренцията на съответния пазар. В това отношение е важно да се знаят не само броят и големината на участниците на този пазар, но също така и степента на концентрация на същия, лоялността на потребителите към вече съществуващите търговски обекти и навиците на потребление (вж. по аналогия решение Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, т. 22).

29 Само ако след задълбочен анализ на икономическия и правния контекст на разглежданите в главното производство договори, както и на особеностите на съответния пазар бъде установено, че достъпът до този пазар е затруднен от всички сходни договори, чието наличие е констатирано на този пазар, следва по-нататък да се прецени до каква степен тези договори допринасят за евентуалното затваряне на пазара, като се има предвид, че са забранени само договори, които в значителна степен допринасят за затварянето (вж. по аналогия решение Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, т. 23 и 24). Значимостта на приноса на всеки от разглежданите в главното производство договори за този кумулативен блокиращ ефект зависи от позицията на страните по договорите на съответния пазар и от срока на договорите (вж. по аналогия решение Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, т. 25)

30 Освен това следва да се уточни, че според постоянната практика на Съда член 101, параграф 1 ДФЕС не ограничава преценката само до съществуващите резултати, а тя трябва да обхване и потенциалните резултати от разглежданото споразумение или практика по отношение на конкуренцията (вж. в този смисъл решение Asnef-Equifax и Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, т. 50, както и цитираната съдебна практика).

31 По изложените по-горе съображения на въпроси от втори до четвърти трябва да се отговори, че могат да се считат за споразумения, които имат „за резултат“ предотвратяването, ограничаването или нарушаването на конкуренцията по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС, договори за наем на стопански обекти като договорите, разглеждани в главното производство, за които след задълбочен анализ на техния икономически и правен контекст, както и на особеностите на съответния пазар е установено, че в значителна степен допринасят за евентуално затваряне на този пазар. Значимостта на приноса на всеки договор за затварянето на пазара зависи по-специално от позицията на страните по договора на посочения пазар и от срока на този договор.

По съдебните разноски

32 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

1) Член 101, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че обстоятелството, че договор за наем на стопански обект, представляващ голям магазин в търговски център, съдържа клауза, която дава на наемателя право да се противопоставя на отдаването под наем от наемодателя на търговски площи в същия търговски център на други наематели, само по себе си не означава, че този договор има за цел ограничаването на конкуренцията по смисъла на тази разпоредба.

2) Могат да се считат за споразумения, които имат „за резултат“ предотвратяването, ограничаването или нарушаването на конкуренцията по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС, договори за наем на стопански обекти като договорите, разглеждани в главното производство, за които след задълбочен анализ на техния икономически и правен контекст, както и на особеностите на съответния пазар е установено, че в значителна степен допринасят за евентуално затваряне на този пазар. Значимостта на приноса на всеки договор за затварянето на пазара зависи по-специално от позицията на страните по договора на посочения пазар и от срока на този договор.

Подписи